

Cuprins

Capitolul I. Actul juridic – izvor al raportului juridic. Noțiuni introductive.....	1
<i>Secțiunea 1. Noțiune, reglementare, clasificare în materia actului juridic civil.....</i>	1
§1. Aspecte generale.....	1
§2. Noțiune și reglementare.....	1
§3. Delimitarea în raport cu faptul juridic.....	2
§4. Actul juridic ca <i>negotium iuris</i> și <i>instrumentum probationis</i>	4
§5. Clasificarea actului juridic civil.....	6
5.1. Acte unilaterale, bilaterale și multilaterale.....	7
5.2. Acte patrimoniale și nepatrimoniale.....	11
5.3. Acte cu titlu oneros și acte cu titlu gratuit.....	11
5.4. Acte consensuale, solemne și reale.....	18
5.5. Acte constitutive, translativ și declarative.....	22
5.6. Acte de conservare, de administrare, de dispoziție.....	24
5.7. Acte pure și simple și acte afectate de modalități.....	24
5.8. Acte principale și accesorii.....	25
5.9. Acte cu executare dintr-o dată (<i>uno actu</i>) și cu executare succesivă.....	25
5.10. Acte juridice între vii (<i>inter vivos</i>) și acte juridice pentru cauză de moarte (<i>mortis causa</i>).....	26
5.11. Acte subiective și acte condiție.....	27
5.12. Acte cauzale și acte abstracte.....	28
5.13. Acte strict personale și acte care pot fi încheiate prin reprezentant.....	28
5.14. Acte numite și acte nenumite.....	29
<i>Secțiunea a 2-a. Condiții de valabilitate ale actului juridic civil – aspecte generale.....</i>	32
§1. Noțiuni introductive.....	32
§2. Clasificarea condițiilor actului juridic civil	33
2.1. Condiții de fond și condiții de formă.....	33
2.2. Condiții esențiale și condiții neesențiale.....	34
2.3. Condiții de validitate și condiții de eficacitate.....	34

2.4. Condiții intrinseci și condiții extrinseci.....	35
2.5. Condiții generale și condiții speciale.....	35
Capitolul al II-lea. Aplicarea legii civile în timp în materia actelor juridice.....	38
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale.....</i>	<i>38</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Principiul neretroactivității legii civile.....</i>	<i>39</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Principiul aplicării imediate a legii noi.....</i>	<i>43</i>
<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă în materia nulității actului juridic civil.....</i>	<i>43</i>
Capitolul al III-lea. Capacitatea de a încheia actul juridic civil.....	45
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale privind capacitatea civilă.....</i>	<i>45</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Capacitatea de folosință.....</i>	<i>46</i>
§1. Noțiuni introductive.....	46
§2. Caractere juridice	47
§3. Dobândirea capacității de folosință.....	48
§4. Conținutul capacității de folosință.....	50
§5. Încetarea capacității de folosință.....	52
<i>Secțiunea a 3-a. Capacitatea de exercițiu.....</i>	<i>56</i>
§1. Noțiuni generale.....	56
§2. Caracterele juridice ale capacității de exercițiu.....	57
§3. Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice.....	58
3.1. Lipsa capacității de exercițiu.....	58
3.1.1. <i>Categoriile de persoane lipsite de capacitate de exercițiu. Regimul juridic al actelor încheiate de acestea sau în numele lor.....</i>	<i>58</i>
3.1.2. <i>Sanționarea actelor juridice încheiate cu nerespectarea regulilor privind lipsa capacității de exercițiu .....</i>	<i>64</i>
3.1.3. <i>Încetarea lipsei capacității de exercițiu.....</i>	<i>65</i>
3.2. Capacitatea de exercițiu restrânsă.....	66
3.3. Capacitatea deplină de exercițiu.....	68
3.4. Capacitatea de exercițiu anticipată	69
§4. Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice.....	70
<i>Secțiunea a 4-a. Incapacități de a încheia acte juridice civile.....</i>	<i>71</i>
§1. Aspecte generale.....	71
§2. Clasificare.....	72
Capitolul al IV-lea. Consimțământul și voința juridică.....	82
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale.....</i>	<i>82</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Voința juridică și principiile care o guvernează.....</i>	<i>84</i>
§1. Principiul libertății actelor juridice	85

§2. Buna-credință în negocieri.....	89
§3. Principiul voinței reale.....	89
Secțiunea a 3-a. Condițiile de valabilitate a consimțământului.....	92
§1. Aspecte generale.....	92
§2. Să provină de la o persoană cu discernământ.....	92
§3. Să fie serios.....	93
§4. Să fie liber.....	93
Capitolul al V-lea. Viciile de consimțământ.....	94
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	94
Secțiunea a 2-a. Eroarea.....	95
§1. Aspecte generale.....	95
§2. Clasificare.....	95
2.1. Eroare esențială și eroare neesențială.....	95
2.2. Eroare scuzabilă și eroare nescuzabilă.....	98
2.3. Eroarea de fapt și eroarea de drept.....	98
2.4. Eroarea de calcul.....	99
2.5. Eroarea de comunicare sau de transmitere.....	99
§3. Invocarea erorii. Posibilitatea adaptării contractului.....	100
§4. Sancțiunea erorii.....	100
Secțiunea a 3-a. Dolul.....	101
§1. Aspecte generale.....	101
§2. Structura dolului.....	102
§3. Clasificare.....	102
§4. Proba dolului.....	103
§5. Sancționarea dolului.....	103
Secțiunea a 4-a. Violența.....	103
§1. Aspecte generale.....	103
§2. Clasificare.....	105
2.1. Violența fizică (<i>vis</i>) și violența morală (<i>metus</i>).....	105
2.2. Violența legitimă și violența nelegitimă.....	105
§3. Sancționarea violenței.....	106
§4. Starea de necesitate și temerea reverențiară.....	106
§5. Structura și proba violenței.....	107
Secțiunea a 5-a. Leziunea.....	107
§1. Aspecte generale.....	107
§2. Structura leziunii.....	108
§3. Sancționarea leziunii.....	109

Capitolul al VI-lea. Obiectul actului juridic civil.....	112
<i>Secțiunea 1. Obiectul actului juridic.....</i>	<i>112</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Obiectul obligației.....</i>	<i>113</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Condiții de valabilitate. Sancțiunea lipsei sau nevalabilității obiectului.....</i>	<i>114</i>
Capitolul al VII-lea. Cauza actului juridic civil.....	120
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale.....</i>	<i>120</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Structura cauzei.....</i>	<i>120</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Condițiile de valabilitate a cauzei actului juridic civil.....</i>	<i>122</i>
§1. Cauza să existe.....	122
§2. Cauza să fie licită.....	123
§3. Cauza să fie morală.....	125
<i>Secțiunea a 4-a. Proba cauzei.....</i>	<i>126</i>
Capitolul al VIII-lea. Condiții de formă ale actului juridic civil.....	128
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale.....</i>	<i>128</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Principiul consensualismului.....</i>	<i>130</i>
§1. Aspecte generale.....	130
§2. Evoluție istorică.....	130
<i>Secțiunea a 3-a. Forma pentru valabilitatea actului juridic (ad validitatem/ad solemnitatem).....</i>	<i>131</i>
§1. Considerații generale.....	131
§2. Aplicații ale formei <i>ad validitatem</i>	132
<i>Secțiunea a 4-a. Forma pentru probarea actului juridic (ad probationem).....</i>	<i>134</i>
§1. Considerații generale.....	134
§2. Aplicații ale formei <i>ad probationem</i>	134
§3. Înscrierile.....	136
3.1. Înscrișul autentic.....	136
3.2. Înscrișul sub semnătură privată.....	137
3.3. Înscrișul în formă electronică. Semnătura electronică	139
<i>Secțiunea a 5-a. Forma pentru publicitatea/opozabilitatea actului juridic (ad oposabilitatem).....</i>	<i>140</i>
§1. Considerații generale.....	140
§2. Aplicații ale formei <i>ad oposabilitatem</i>	141

Capitolul al IX-lea. Modalitățile actului juridic civil.....	144
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale.....</i>	144
<i>Secțiunea a 2-a. Termenul.....</i>	144
§1. Aspecte generale.....	144
§2. Clasificare	145
2.1. Termene convenționale, legale și judiciare.....	145
2.2. Termene suspensive și extinctive.....	147
2.3. Termene în favoarea creditorului, în favoarea debitorului și în favoarea atât a creditorului, cât și a debitorului.....	148
2.4. Termene certe și termene incerte.....	149
§3. Termene procedurale.....	150
3.1. Aspecte generale.....	150
3.2. Clasificare.....	150
3.2.1. <i>Termene legale, judecătorești și convenționale.....</i>	<i>150</i>
3.2.2. <i>Termene imperative (peremptorii) și prohibitive (dilatatorii).....</i>	<i>151</i>
3.2.3. <i>Termene absolute și relative.....</i>	<i>151</i>
3.2.4. <i>Termenele stabilite pe ore, zile, săptămâni, luni, ani.....</i>	<i>152</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Condiția.....</i>	152
§1. Aspecte generale.....	152
§2. Clasificarea condiției.....	154
2.1. Condiție suspensivă și rezolutorie.....	154
2.2. Condiție cazuală, mixtă și potestativă.....	158
2.3. Condiție pozitivă și negativă.....	159
2.4. Condiția morală și condiția imorală. Condiția licită și condiția ilicită.....	160
2.5. Condiție posibilă și condiție imposibilă.....	160
<i>Secțiunea a 4-a. Sarcina.....</i>	161
§1. Aspecte generale.....	161
§2. Clasificare.....	162
2.1. Sarcină în favoarea dispunătorului, a gratificatului sau a unui terț.....	162
2.2. Sarcina posibilă și imposibilă.....	163
2.3. Sarcina licită (morală) și ilicită (imorală).....	163
§3. Revizuirea sarcinilor.....	163
§4. Comparație între sarcină și condiție.....	164

Capitolul al X-lea. Efectele actului juridic civil.....	168
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	168
Secțiunea a 2-a. Interpretarea actului juridic.....	168
§1. Aspecte generale.....	168
§2. Metode de interpretare	169
§3. Reguli de interpretare.....	169
Secțiunea a 3-a. Principiile ce guvernează efectele actului juridic civil.....	172
§1. Aspecte generale.....	172
§2. Principiul forței obligatorii a actului juridic civil (<i>pacta sunt servanda</i>).....	172
2.1. Aspecte generale.....	172
2.2. Excepții de la principiul forței obligatorii a actului juridic civil	173
2.2.1. <i>Impreviziunea</i>	173
2.2.2. <i>Revizuirea condițiilor și a sarcinilor</i>	175
2.2.3. <i>Cazuri de restrângere a forței obligatorii</i>	176
2.2.4. <i>Cazuri de extindere a forței obligatorii</i>	176
§3. Principiul irevocabilității actului juridic civil.....	177
3.1. Aspecte generale.....	177
3.2. Excepții de la principiul irevocabilității actului juridic civil în materia actelor unilaterale.....	177
3.3. Excepții de la principiul irevocabilității actului juridic civil în materia actelor bilaterale.....	178
Secțiunea a 4-a. Efectele actului juridic față de terți.....	179
§1. Principiul relativității efectelor actului juridic.....	179
1.1. Aspecte generale.....	179
1.2. Parte. Terț. Având-cauză.....	180
§2. Excepții de la principiul relativității actului juridic.....	184
2.1. Promisiunea faptei altuia (<i>convenția de porte-fort</i>)	184
2.2. Stipulația pentru altul	185
2.3. Simulația.....	187
2.4. Acțiunile directe	192
2.5. Reprezentarea	193
Capitolul al XI-lea. Nulitatea actului juridic civil.....	201
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	201
§1. Evoluția istorică	202
§2. Funcțiile nulității.....	203

Secțiunea a 2-a. Comparație cu alte instituții.....	204
§1. Nulitate și rezoluțiune.....	204
§2. Nulitate și reziliere.....	204
§3. Nulitate și caducitate.....	205
§4. Nulitate și revocare.....	206
§5. Nulitate și inopozabilitate.....	208
§6. Nulitate și reducere.....	209
Secțiunea a 3-a. Clasificarea nulităților.....	210
§1. Nulități absolute și nulități relative.....	210
§2. Nulități exprese și virtuale.....	214
§3. Nulități totale și nulități parțiale.....	215
§4. Nulități de fond și nulități de formă.....	216
§5. Nulități amiabile și nulități judiciare.....	217
§6. Clauzele considerate nescrise.....	217
§7. Nulitatea actelor de procedură civilă.....	219
Secțiunea a 4-a. Cauzele de nulitate.....	221
§1. Aspecte generale.....	221
§2. Cauze de nulitate absolută	222
§3. Cauze de nulitate relativă.....	224
Secțiunea a 5-a. Efectele nulității.....	226
§1. Noțiuni generale.....	226
§2. Principiile efectelor nulității.....	227
2.1. Principiul retroactivității efectelor nulității.....	227
2.1.1. Aspecte generale.....	227
2.1.2. Excepții de la principiul retroactivității efectelor nulității.....	227
2.2. Principiul restabilirii situației anterioare.....	228
2.2.1. Aspecte generale.....	228
2.2.2. Excepții de la principiul restabilirii situației anterioare.....	231
2.3. Principiul anulării sau desființării actului subsecvent drept consecință a actului inițial (<i>resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis</i>)	231
2.3.1. Aspecte generale.....	231
2.3.2. Excepții de la principiul <i>resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis</i>	232
2.4. Principiile care înlătură efectele nulității.....	233
2.4.1. Principiul <i>conversiunii actului juridic</i>	233
2.4.2. <i>Aparența de drept</i> (<i>error communis facit ius</i>).....	234
2.4.3. Principiul <i>răspunderii civile delictuale</i>	236

2.5. Refacerea contractului nul.....	236
2.6. Validarea actului juridic civil lovit de nulitate.....	237
Teste de verificare.....	239
Testul nr. 1.....	239
Testul nr. 2.....	242
Testul nr. 3.....	245
Testul nr. 4.....	248
Testul nr. 5.....	250
Testul nr. 6.....	253
Testul nr. 7.....	256
Testul nr. 8.....	259
Testul nr. 9.....	262
Testul nr. 10.....	264
Răspunsuri.....	266
Bibliografie.....	268

Capitolul I. Actul juridic – izvor al raportului juridic.

Noțiuni introductive

Secțiunea 1. Noțiune, reglementare, clasificare în materia actului juridic civil

§1. Aspecte generale

Întreaga noastră existență, ca subiecți de drept, participanți la raporturile juridice, este guvernată de actul juridic civil, instituție fundamentală a dreptului civil.

A nu participa la încheierea de acte juridice, de la cele mai mărunte, pe care le încheiem poate zilnic, până la cele mai complexe, echivalează, practic, cu situarea noastră în afara sferei circuitului juridic civil.

Așadar, actul juridic este parte componentă a existenței noastre, și tocmai din această perspectivă, cunoașterea detaliată și aprofundată a particularităților sale devine extrem de importantă și pe deplin justificată, în contextul unei societăți ce poartă amprenta transformărilor și prefacerilor perpetue, a unei tot mai evidente rapidități în încheierea actelor juridice și permanente diversificări a sferei acestora.

În această parte introductivă în materia actului juridic civil ne vom opri asupra unor aspecte generale privind conceptul sau noțiunea de „act juridic”, delimitarea sa în raport cu „faptul juridic”, prin raportare la teoriile care s-au conturat în acest sens în doctrina de specialitate, precum și asupra unor aspecte ce țin de clasificarea actului juridic.

§2. Noțiune și reglementare

Definițiile pe care ni le oferă doctrina sunt multiple, dintre acestea putând-o aminti pe aceea potrivit căreia actul juridic civil este „orice act făcut de om în mod voluntar și cu intenția de a crea, a transmite sau a stinge un drept”^[1] sau pe aceea care califică actul juridic drept „acea manifestare de voință destinată să producă efecte juridice (să creeze, să modifice sau să stingă un raport juridic civil) în limitele și condițiile dreptului

---

[1] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All Beck, București, p. 76.

obiectiv”^[1]. Însă actul juridic înmagazinează în conținutul său nu doar voința părților, ci și pe aceea a legiuitorului, astfel încât manifestarea de voință a părților trebuie să se înscrie în limitele fixate de norma juridică. Tocmai de aceea, cele două manifestări de voințe, cea a legiuitorului și cea a părții/părților, sunt calificate de doctrină ca „elemente complementare”^[2].

Definiția legală a actului juridic civil o regăsim în cuprinsul art. 1166 C. civ., potrivit căruia „contractul este acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic”. În completarea acestui text de lege vine și art. 1324 C. civ. conform căruia „este unilateral actul juridic care presupune numai manifestarea de voință a autorului său”.

§3. Delimitarea în raport cu faptul juridic^[3]

Actul juridic civil nu poate fi privit în mod independent de faptul juridic, astfel că în doctrină s-a încercat stabilirea unor criterii de diferențiere între cele două izvoare ale raporturilor juridice, fiecare dintre aceste criterii fiind centrat pe rolul pe care îl joacă voința în nașterea acestora.

Faptul juridic a fost calificat de doctrină drept „o premisă esențială a apariției sau a stingerii unui raport juridic”^[4], apreciindu-se că „faptele cărora norma de drept le atribuie, în împrejurări precis determinate, relevanță juridică sau efecte juridice, în sensul că generează, modifică sau sting raporturi juridice se numesc fapte juridice, în înțeles larg”^[5].

În sens restrâns, accepțiunea sintagmei de fapt juridic are în vedere „acțiunea umană comisivă ori omisivă, săvârșită fără intenția de a produce efecte juridice dar care se produc totuși, prin efectul legii (...), fie un eveniment, în afara acțiunilor umane, care produce anumite consecințe juridice, cum ar fi moartea (generează deschiderea succesiunii) unei persoane fizice, nașterea unui copil”^[6].

^[1] O. UNGUREANU, *Drept civil. Introducere*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 137.

^[2] E. POENARU, *Introducere în dreptul civil. Teoria generală. Persoanele*, Universitatea Europeană Drăgan, 1996, p. 75.

^[3] A se vedea I. NICOLAE, R. MATEFI, *Privire comparativă asupra actului juridic civil și a faptului juridic ca izvoare ale raportului juridic*, în Revista Pandectele române nr. 4/2017 (articol în curs de publicare).

^[4] N. POPA, *Teoria generală a dreptului*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 237 apud O.C. NIEMESCH, *Faptul juridic licit*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 3.

^[5] D. COSMA, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 5 apud O.C. NIEMESCH, *op. cit.*, p. 3.

^[6] T. PRESCURE, R. MATEFI, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 101.

Doctrina clasifică *faptul juridic*, în accepțiunea sa *stricto sensu*, în fapt juridic licit și fapt juridic ilicit. Faptele licite sunt acele „acțiuni omenești săvârșite fără intenția de a da naștere la raporturi juridice de obligații, care totuși produc asemenea efecte în puterea legii, fără ca prin ele să se încalce normele de drept în vigoare”^[1], legiuitorul incluzând în această categorie gestiunea de afaceri^[2], îmbogățirea fără justă cauză^[3], plata nedatorată^[4].

Faptele ilicite sunt acelea care sunt contrare normelor juridice și care se săvârșesc fără intenția de a produce efecte juridice, efecte care se produc, însă în temeiul legii.

Cât privește reglementarea faptului juridic civil în cuprinsul Codului civil, se impun a fi amintite dispozițiile art. 1165, care stabilesc că „obligațiile izvorăsc din contract, act unilateral, gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată, fapta ilicită, precum și din orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații”. Legiuitorul enumeră în textul acestui articol izvoarele obligațiilor, referindu-se la contract și act juridic unilateral, pe de o parte, și la gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată și fapta ilicită, pe de altă parte. Observăm că legiuitorul nu întrebuițează în acest context sintagma generică de *fapt licit*, ci alege să enumere categoriile de fapte juridice pe care le include în această categorie. Soluția legiuitorului a fost amendată de către doctrină, care a apreciat că în măsura în care în cuprinsul textului de lege nu este indicat fiecare contract sau fapt ilicit în parte, „dispoziția legală nu păstrează același nivel de abstractizare în ceea ce privește faptul juridic licit”^[5], fiind însă apreciată soluția pentru care optează legiuitorul de a „prezenta

---

^[1] O.C. NIEMESCH, *op. cit.*, p. 4.

^[2] Conform art. 1330 C. civ. „(1) Există gestiune de afaceri atunci când, fără să fie obligată, o persoană, numită gerant, gestionează în mod voluntar și oportun afacerile altei persoane, numită gerat, care nu cunoaște existența gestiunii sau, cunoscând gestiunea, nu este în măsură să desemneze un mandatar ori să se îngrijească în alt fel de afacerile sale. (2) Cel care, fără să știe, lucrează în interesul altuia nu este ținut de obligațiile ce îi revin, potrivit legii, gerantului. El este îndreptățit la restituire potrivit regulilor aplicabile îmbogățirii fără justă cauză. (3) Nu există gestiune de afaceri atunci când cel care administrează afacerile unei alte persoane acționează cu intenția de a o gratifica”.

^[3] Art. 1345 C. civ. prevede că „Cel care, în mod neimputabil, s-a îmbogățit fără justă cauză în detrimentul altuia este obligat la restituire, în măsura pierderii patrimoniale suferite de cealaltă persoană, dar fără a fi ținut dincolo de limita propriei sale îmbogățiri”.

^[4] Potrivit art. 1341 C. civ. „(1) Cel care plătește fără a datoră are dreptul la restituire. (2) Nu este supus restituirii ceea ce s-a plătit cu titlu de liberalitate sau gestiune de afaceri. (3) Se prezumă, până la proba contrară, că plata s-a făcut cu intenția de a stinge o datorie proprie”.

^[5] O.C. NIEMESCH, *op. cit.*, p. 11.

grupat într-un text legal toate izvoarele obligațiilor”^[1]. Dacă textul art. 1165 C. civ. nu face referire expresă la faptul juridic licit, nu același lucru se întâmplă atunci când legiuitorul reglementează izvoarele obligațiilor, în cu-prinsul Cărții a V-a a Codului civil, capitolul al III-lea, al Titlului II, purtând chiar această titulatură – *Faptul juridic licit*.

Este fără putință de tăgadă faptul că actul juridic este rodul manifestării de voință a individului, neputând lua naștere în lipsa acesteia, manifestare de voință ce produce efecte juridice, precum nașterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic civil.

Acest lucru însă nu trebuie să ne ducă la concluzia că „actul este izvo-rul voluntar, iar faptul este izvorul involuntar, impus de dreptul obiectiv, de vreme ce există fapte juridice voluntare”^[2], astfel cum am arătat mai sus.

Pentru a exprima distincția între faptul și actul juridic, doctrina face refe-rire la două teorii, respectiv *teoria voinței dirijate* și *teoria voinței necesare*.

Conform celei dintâi dintre ele, aceea a *voinței dirijate* „doar manifes-tarea de voință nu este suficientă pentru a crea un act juridic. Trebuie, în plus, ca voința să fie dirijată spre crearea de efecte juridice, autorul mani-festării trebuie să-și dorească aceste efecte. Dacă el își dorește actul ma-terial, fără a urmări efectele de drept, suntem în prezența unui fapt juridic, nu a unui act”^[3].

Potrivit teoriei *voinței necesare* „pentru a fi în prezența unui act juridic trebuie ca intenția de a produce efecte juridice să fie absolut indispensabi-lă și necesară producerii efectelor juridice. Potrivit acestei concepții, pentru a avea un act juridic sunt necesare trei elemente: o manifestare de voință care provoacă efecte juridice, aceste efecte sunt voite de autor și ele nu pot să apară decât dacă există această voință a autorului”^[4].

§4. Actul juridic ca *negotium iuris* și *instrumentum probationis*

Manifestarea voinței în sensul producerii de efecte juridice, „inde-pendent de forma exterioară în care se manifestă și de felul în care se constată”^[5] poartă denumirea de *negotium iuris*^[6], în timp de înscrisul con-

[1] *Idem*, p. 10.

[2] I. DOGARU, N. POPA, D.C. DĂNIȘOR, S. CERCEL, *Bazele dreptului civil, vol. I. Teoria generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 426.

[3] *Idem*, p. 416.

[4] *Idem*, p. 417.

[5] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *op. cit.*, p. 77.

[6] În doctrină, *negotium iuris* a fost definit ca fiind „O manifestare de voință săvârșită cu intenții și finalități juridice, de operațiune juridică, substanța acestuia fiind chiar voința juridică exhi-bată. Este sensul substanțial al actului juridic civil și genul proxim

statator al acesteia, „pe care părțile îl fac pentru a constata operația juridică pe care au încheiat-o, și a-și procura astfel un mijloc de probă pentru cazul când, într-un eventual litigiu, ar trebui să dovedească operația juridică”^[1], este desemnat prin sintagma *instrumentum probationis*^[2].

După cum se exprimă și doctrina, „nu trebuie să confundăm actul scris, întocmit de părți pentru constatarea operației făcute de ele (*instrumentum probationis*), cu însuși actul sau operația juridică, pentru că actul juridic își produce, în genere, efectele sale îndată ce există un acord de voință, cu toate că nu s-a încheiat încă niciun act scris, afară de cazul, bineînțeles, când părțile ar fi subordonat existența actului lor juridic condiției de a fi constat printr-un act scris”^[3].

Un instrument util care ne servește la diferențierea conținutului celor două sintagme este art. 1108 C. civ., care face referire la felurile de acceptare a moștenirii. Cel de-al doilea alineat al acestui text de lege pune în valoare semnificația actului juridic civil, în sensul de *instrumentum probationis*, arătând că „acceptarea este expresă când succesibilul își însușește explicit titlul sau calitatea de moștenitor printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată”.

Semnificația de *negotium iuris* a actului juridic civil este foarte bine evidențiată de alineatul al treilea al articolului indicat, care dispune în sensul în care „acceptarea este tacită când succesibilul face un act sau fapt pe care nu ar putea să-l facă decât în calitate de moștenitor”.

Putem observa, faptul că în cadrul aceluiași articol, legiuitorul folosește noțiunea de *act juridic* în ambele sensuri ale sale, distincția între ele fiind evidențiată de contextul în care acestea sunt folosite.

În continuare vom indica, spre exemplificare, și alte întrebunțări ale noțiunii de *act juridic*, într-unul sau altul dintre cele două sensuri.

Astfel, în sensul de *negotium iuris*, actul juridic este folosit în următoarele contexte:

– „minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face singur *acte* de conservare, *acte* de administrare care nu îl prejudiciază, precum și *acte*

---

al oricărui act juridic de drept privat” – P. VASILESCU, *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 58.

[1] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *op. cit.*, p. 77.

[2] În doctrină, *instrumentum probationis* a fost definit ca fiind „Titlul în sens material, care face dovada existenței unei manifestări de voință cu scop juridic” – P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 58.

[3] D. ALEXANDRESCO, *Principiile dreptului civil*, vol. I, Atelierele Grafice Socec&Co, București, ediție 1926, p. 65.

de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor” (s.n.) [art. 41 alin. (3) C. civ.]

– „(...) persoana lipsită de capacitatea de exercițiu poate încheia singură *actele* anume prevăzute de lege, *actele* de conservare, precum și *actele* de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la momentul încheierii lor” (s.n.) [art. 43 alin. (3) C. civ.];

– „tutorele nu poate, fără avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă, să facă *acte* de înstrăinare, împărțeală, ipotecare ori de grevare cu alte sarcini reale a bunurilor minorului, să renunțe la drepturile patrimoniale ale acestuia, precum și să încheie în mod valabil orice alte *acte* ce depășesc dreptul de administrare” (s.n.) [art. 144 alin. (2) C. civ.];

– „este interzisă, sub sancțiunea nulității relative, încheierea de *acte juridice* între tutore sau soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile tutorelui, pe de o parte, și minor, pe de altă parte” (s.n.) [art. 147 alin. (1) C. civ.];

În sensul de *instrumentum probationis*, actul juridic este folosit în următoarele contexte:

– „Căsătoria se dovedește cu *actul* de căsătorie și prin certificatul de căsătorie eliberat pe baza acestuia” (s.n.) [art. 292 alin. (1) C. civ.];

– „Persoana juridică se înființează: a) prin *actul* de înființare al organului competent, în cazul autorităților și al instituțiilor publice, al unităților administrativ-teritoriale, precum și al operatorilor economici care se constituie de către stat sau de către unitățile administrativ-teritoriale. În toate cazurile, actul de înființare trebuie să prevadă în mod expres dacă autoritatea publică sau instituția publică este persoană juridică; b) prin *actul* de înființare al celor care o constituie, autorizat, în condițiile legii; c) în orice alt mod prevăzut de lege” (s.n.) [art. 194 alin. (1) C. civ.].

În contextul punctării distincțiilor între *negotium iuris* și *instrumentum probationis*, condițiile de validitate ale actului juridic civil vor fi analizate în raport cu momentul încheierii actului, în sensul de operațiune juridică și nu raportat la momentul la care voința exteriorizată a părților îmbracă forma a ceea ce numim *instrumentum probationis*. Această distincție își găsește aplicabilitatea în materia actelor juridice consensuale^[1].

§5. Clasificarea actului juridic civil

Deși nu-i putem conferi o valoare absolută, clasificarea actelor juridice constituie o operațiune a cărei importanță și utilitate nu pot fi ignorate, fără

[1] C.A. Brașov, decizia nr. 353/R din 13 mai 2005, în C.P.J.C. 2005, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 24 *apud* M.M. PIVNICERU, G. PROTEA, *Nulitățile actului juridic civil. Practică judiciară*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 9.

însă a scăpa din vedere faptul că „valoarea științifică a clasificării depinde, în primul rând, de respectarea celor două reguli fundamentale stabilite de știința logicii pentru orice clasificare: să fie exhaustivă, adică să nu lase, pe cât posibil, niciun reziduu, iar între cele două acte cuprinse în aceeași clasă să existe mai multă asemănare decât între două acte rânduite în clase diferite”^[1].

Raportându-ne la aceste reguli de bază ce cărmuiesc clasificarea, în realizarea acestei operațiuni vom avea în vedere criteriile enunțate în cele ce urmează, în funcție de care identificăm următoarele categorii de acte juridice:

5.1. Acte unilaterale, bilaterale și multilaterale

În funcție de numărul manifestărilor de voință implicate în încheierea actului juridic vorbim despre:

a. *acte juridice unilaterale.* Acestea cuprind o singură manifestare de voință, aceea a „autorului său”, după cum se exprimă legiuitorul în conținutul art. 1324 C. civ. Termenul utilizat, acela de *autor*, este menit să desemneze „persoana sau persoanele care exprimă o voință unică, în intenția de a produce efecte juridice”^[2], nefiind așadar echivalent cu acela de persoană. Și doctrina întrebuițează același termen în definirea actului unilateral, arătând că „actul juridic e zis unilateral (ar fi mai exact de a zice univolutiv) atunci când, precum în materie de testament, raportul se naște, cel puțin în stare latentă de putere, prin efectul voinței autorului actului”^[3].

În categoria actelor juridice unilaterale includem exemplul clasic al testamentului, precum și oferta de a contracta, acceptarea unei moșteniri^[4], renunțarea la succesiune^[5], recunoașterea filiației, promisiunea publică de recompensă, renunțarea la un drept etc. Cât privește regimul juridic al acestei categorii de acte juridice, sunt de amintit dispozițiile art. 1325

---

^[1] E. GOBLOT, *Traité de logique*, ed. a 7-a, A. Colin, Paris, 1941, p. 143 și 146, *apud* I. DOGARU, *Drept civil. Teoria generală a actelor cu titlu gratuit*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 154.

^[2] C. JUGASTRU, *Dreptul persoanelor. Dreptul obligațiilor*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 165.

^[3] M.B. CANTACUZINO, *Elementele dreptului civil*, Ed. All Educational, București, 1989, nr. 93, p. 58 *apud* C. JUGASTRU, *op. cit.*, p. 164.

^[4] A se vedea I. NICOLAE, *Punctul de întâlnire între acceptarea forțată a moștenirii și nedemnitatea judiciară*, Revista Universul Juridic, nr. 2/2017.

^[5] A se vedea I. NICOLAE, *Despre renunțarea la moștenire*, Revista Universul Juridic nr. 3/2017.

C. civ., potrivit căroră „dacă prin lege nu se prevede altfel, dispozițiile legale privitoare la contract se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale”.

La rândul lor și actele juridice unilaterale pot fi clasificate, doctrina juridică împărțindu-le în următoarele categorii:

- acte juridice unilaterale supuse comunicării și nesupuse comunicării;
- acte juridice unilaterale numite și nenumite;
- acte juridice unilaterale patrimoniale și nepatrimoniale;
- acte juridice unilaterale statutare și non-statutare^[1].

Suntem în prezența unui *act juridic unilateral supus comunicării*, „atunci când constituie, modifică sau stinge un drept al destinatarului și ori de câte ori informarea destinatarului este necesară potrivit naturii actului”^[2]. Cât privește mijlocul de comunicare, aici legiuitorul lasă libertatea părții de a alege modalitatea adecvată, raportat la împrejurările concrete. Actul unilateral supus comunicării este generator de efecte de la momentul ajungerii comunicării la destinatar, chiar dacă nu a luat cunoștință de acesta din motive ce nu îi sunt imputabile^[3]. Intră în această categorie a actelor juridice unilaterale supuse comunicării, cu titlu de exemplu, oferta, promisiunea publică de recompensă etc.

Cât privește actele juridice nesupuse comunicării, aici putem include, spre exemplificare, recunoașterea filiației ori acceptarea unei moșteniri.

O parte a doctrinei a exprimat și punctul de vedere potrivit căruia actele unilaterale „nu produc efecte decât în momentul când devin bilaterale”^[4], spre exemplu atunci când legatarul acceptă legatul, în cazul testamentului, fiind așadar „unilaterale numai în aparență și numai în mod provizoriu”^[5].

Opinia majoritară, însă, este în sensul în care „voința unilaterală poate produce anumite efecte juridice și poate lega în oarecare măsură pe cel ce a manifestat-o”^[6], astfel că actele unilaterale au nu doar o aparență, ci existența lor nu poate fi tăgăduită, punct de vedere pe care îl împărtășim.

b. acte juridice bilaterale. Acestea exprimă manifestarea de voință a două părți. Exemplificăm cu contractul de donație, de schimb, de vânzare etc. Doctrina face referire la actele juridice bilaterale și prin folosirea

[1] Pentru mai multe amănunte, a se vedea C. JUGASTRU, *op. cit.*, p. 168 și urm.

[2] Art. 1326 alin. (1) C. civ.

[3] Art. 1326 alin. (3) C. civ.

[4] Planiol vol. 1, n. 270 *apud* C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *op. cit.*, p. 79.

[5] *Ibidem*.

[6] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *op. cit.*, p. 79.

termenului de „convenție”, termen care „prin etimologia sa indică tocmai bilateralitatea voințelor, acordul și concursul mai multor voințe”^[1].

Cât privește noțiunea de **parte**, se impune a sublinia și în acest context, în completarea celor arătate în contextul analizei actului juridic unilateral, distincția în raport cu noțiunea de **persoană**, astfel „partea este întotdeauna o persoană (sau un grup de persoane), invers însă, nu orice persoană, care participă la formarea contractului, are automat și calitatea de parte a acestuia”^[2]. Dacă în cazul actului juridic unilateral vorbim despre „autor”, în cazul actelor bilaterale termenul întrebuițat va fi acela de „parte”.

Așadar, părțile într-un act juridic civil sunt acelea care se situează pe poziții diferite, fiecare dintre ele urmărind un interes propriu, și nu neapărat persoanele care participă la încheierea actului. Astfel, dacă mai multe persoane ce au calitatea de coproprietari asupra unui bun îl înstrăinează către doi soți, spre exemplu, identificăm două părți contractante, chiar dacă numărul de persoane participante la încheierea actului este mai mare, fiind în prezența unui raport juridic civil cu o pluralitate mixtă.

c. *acte juridice multilaterale*. Acestea sunt rodul manifestării de voință a trei sau mai multe părți. Contractul de societate este exemplificator în acest sens, însă doctrina mai enumeră și alte acte juridice aparținând acestei categorii, respectiv contractul de tranzacție sau contractul de joc sau prinsoare^[3], în toate cazurile fiind necesar ca actul să cuprindă manifestarea de voință a cel puțin trei părți.

Importanța acestei clasificări nu poate fi ignorată, pentru considerentele pe care le vom dezvoltă în continuare.

Sub un prim aspect, valabilitatea acestor acte se apreciază prin raportare la numărul manifestărilor de voință exprimate.

În acest context, se impune să trasăm o distincție clară între *actul juridic unilateral* și *contractul unilateral*, ceea ce le diferențiază în mod evident fiind tocmai numărul manifestărilor de voință exprimate la încheierea lor. Dacă în cazul actului unilateral vorbim, astfel cum am evidențiat anterior, de o singură manifestare de voință, în cazul contractului, chiar și unilateral, numărul manifestărilor de voință care se întâlnesc în scopul nașterii actului juridic civil este de cel puțin două^[4].

[1] *Idem*, p. 78.

[2] I. REGHINI, Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 447.

[3] Pentru mai multe detalii, a se vedea G. BOROI, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 141.

[4] În doctrină promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare a fost calificată drept contract unilateral – a se vedea, în acest sens, I. NICOLAE, *Scurte considerații privind*

Codul civil nu ne oferă o definiție a contractului unilateral, însă face referire la conținutul acestuia în cuprinsul art. 1171, prin raportare la contractul sinalagmatic.

Conform acestui text de lege „contractul este sinalagmatic atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente. În caz contrar, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți”. Așadar, în timp ce contractul sinalagmatic dă naștere la obligații în sarcina ambelor părți, contractul unilateral este acela în virtutea căruia numai una dintre părți de obligă, sens în care putem exemplifica cu contractul de donație. Mențiunea pe care o face legiuitorul în sensul în care contractul își păstrează caracterul unilateral și atunci când, pe parcursul executării sale se nasc obligații în sarcina ambelor părți, deci și în sarcina părții care la încheierea contractului avea doar drepturi, este binevenită. Sub imperiul vechii legislații civile, guvernate de Codul civil de la 1864, doctrina califica astfel de contracte, născute unilaterale și care ulterior, în executarea lor, nășteau obligații și în sarcina celeilalte părți, drept *contracte sinalagmatice imperfecte*.

Concluzionând, putem așadar afirma că actul unilateral este „o specie a actului juridic, iar contractul unilateral o specie a contractului”^[1].

Sub un al doilea aspect, revocarea atât a actelor bilaterale, cât și a celor multilaterale se poate face prin acordul părților, potrivit regulii *mutuus consensus – mutuus dissensus*, în timp ce actele unilaterale, de regulă nu pot fi revocate de autorul lor decât în cazurile prevăzute expres de lege. Spre exemplu, oferta de a contracta este irevocabilă atunci când autorul său se obligă să o mențină un anumit termen sau atunci când irevocabilitatea ei derivă din acordul părților, al practicilor dintre acestea, al negocierilor, al conținutului ofertei sau al uzanțelor [art. 1191 alin. (1) C. civ.]. O eventuală declarație de revocare a unei oferte irevocabile va fi lipsită de efecte. Cât privește posibilitatea retragerii ofertei de a contracta ori a acceptării acesteia, legiuitorul prevede că aceasta este posibilă cu condiția ca retragerea să ajungă la destinatar anterior sau concomitent cu oferta/acceptarea, după caz, conform art. 1199 C. civ.

Distincția între aceste categorii de acte prezintă relevanță și prin raportare la viciile de consimțământ. Astfel, în cazul erorii, se poate cere anularea actului juridic civil doar dacă „cealaltă parte știa sau, după caz,

---

promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare și promisiunea bilaterală de vânzare în viziunea Codului civil. Acțiuni în justiție puse la dispoziția părții interesate în cazul neîndeplinirii obligațiilor asumate prin promisiune, Revista Universul Juridic nr. 5/2017.

[1] P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 380, *apud* C. JUGASTRU, *op. cit.*, p. 166.